

ערב פורים תשע"ו

תפילה

בתפילת פורים וכן בברכת המזון מוסיפים "על הנסים... בימי מרדכי ואסתר...". בתפילת שחרית קוראים בספר תורה פרשת "ויבוא עמלק" (שמות יז, ח-ג). יש הנוהגים להוסיף אחר שיר של יום את המזמור: "לְמַנְצֵחַ עַל אֵילַת הַשָּׁחַר... (תהלים כב).

קריאת המגילה

- זכות מיוחדת היא לנו קריאת המגילה משום פרסומי ניסא, ובכדי להודות לבורא על הצלתנו ועל פדות נפשנו. על כן מוטל על כל אחד מהצבור להגיע לבית הכנסת לשמיעת הקריאה. אפילו יש באפשרותו לקרוא בביתו במנין בהידור, חובה להגיע למקום בו השכינה שורה, מקדש מעט - בית הכנסת, וברוב עם הדרת מלך.
- אנשים ונשים חייבים לקרוא או לשמוע את קריאת המגילה כולה מתוך מגילה כשרה הכתובה על קלף.
- זמני הקריאה, בערב: מצאת הכוכבים עד עלות השחר. ביום: מזריחת החמה ועד שקיעתה.
- לפני הקריאה מברכים שלוש ברכות: על מקרא מגילה, שעשה נסים ושהחיינו. בקריאה השנייה בבוקר האשכנזים מברכים שוב שלוש ברכות והספרדים רק שתי ברכות, ללא שהחיינו. לאחר קריאת המגילה מברכים ברכת "הרב את ריבנו".
- הציבור קורא בקול רם ארבעה פסוקים המסמלים את שלבי הנס: "אִישׁ יְהוּדִי" (ב, ה), "בְּלִילָה הָהוּא" (ו, א), "וּמְרַדְּכִי יִצְא", "לְיְהוּדִים הִיְתָה" (ח, טז).
- נהוג להכות ולהרעיש באמצעים שונים בזמן קריאת המגילה כשמגיעים לשם "המן", כדי שימחה שמו. על פי הפסוק (שמות יז, יד): "מָחָה אֶמְחָה אֶת זֵכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם" - והמן מזרע עמלק היה.
- חובה מיוחדת לדאוג לכך שהנשים תשמענה קריאת מגילה כהלכתה. מבחינה מעשית יש קושי מיוחד לנשים בשמיעת קריאתה, שכן מצוי שהאשה בבית עם תינוק שלא ניתן להביאו לבית הכנסת, כמו כן הנשים יושבות בעזרת נשים המרוחקת מהקורא ובהכאת המן יש

חשש שלא תשמענה, על כן ראוי שהקורא יהיה בעל קול חזק והמכים יכו "במאורגן".

אישה החוששת שלא תשמע כראוי, מוטב שתחזיק מגילה כשרה ותשלים את המילים החסרות שלא שמעתן מפי הקורא מתוך מגילה זו ולא מתוך חומש או תנ"ך, מפני שאף הנשים חייבות בקריאתה.

פרוז ומוקף

אדם הנמצא בליל י"ד באדר בירושלים ומקום מגוריו הוא מחוץ לירושלים, ובבוקר מתעתד לנסוע מחוץ לעיר ולא לחזור עד לבוקר יום ט"ו (לפחות) - זה יכול להיות חייל המשרת בכל מקום מחוץ לירושלים, בחור בפנימיה מחוץ לירושלים השוכנת בירושלים - ואז נוצר מצב שביום הקריאה בערי הארץ הוא בירושלים וביום הקריאה בירושלים הוא בעיר אחרת, אדם כזה צריך לקרוא את המגילה בליל י"ד אפילו שהוא בירושלים וכן למחרת בבוקר - יום י"ד, ומתחייב בכל חיובי הפורים ביום י"ד כפרוז. על כן חיילים החוזרים לשירות ביום י"ד ימצאו מקום הקוראים בו בליל י"ד מגילה.

"ירושלמי" - מוקף, הרוצה לצאת מחוץ לירושלים בליל י"ד אינו יכול לקרוא את המגילה אלא רק לאחר צאתו מירושלים, כיון שמחשבה בלבד אינה מועילה. אמנם בדיעבד אם קרא יצא מדין "הכל יוצאין בי"ד" (מ"ר הגר"א שפירא במנחת אברהם סימן ז, ג-ד).

היוצא מירושלים בליל י"ד מחוץ לירושלים, ומתעתד לחזור לירושלים ביום י"ד לאחר עלות השחר בבוקר חייב בפורים ביום י"ד וגם ביום ט"ו. בן עיר שרוצה לבוא לירושלים במהלך יום י"ד ואפילו עד עלות השחר של יום ט"ו, מתחייב בעירו וגם בירושלים, י"ד וגם ט"ו.

הנמצא בעיר אחרת בליל י"ד ורוצה לחזור לירושלים באותו ערב ועד לפני עלות השחר של יום י"ד, מתחייב בפורים רק בירושלים ביום ט"ו.

מצוות פורים

דיני ומנהגי פורים - מעבר להודיה לבורא בקריאת המגילה - מבליטים את האחדות שבעם ישראל ואת הדאגה והעזרה לחלש, חכמים קבעו דינים ומנהגים אלו כנגד הטענה המרושעת של המן בפני אחשורוש: "יִשְׁנֹן עִם אֶחָד מִפְּנֵי וּמִפְּנֵי בֵּין הָעַמִּים" (אסתר ג, ח), עם שאין תכלית לקיומו, כיוון שאין בו אחדות.

משלוח מנות איש לרעהו

הנתינה לחבר מרבה אהבה ואחוה. שולח אדם לחבר אחד שתי מנות, וכל המרבה הרי זה משובח.

מתנות לאביונים

גם בעת השמחה הרבה זוכרים גם את העניים הנזקקים. שולחים לשני עניים לפחות מנה לכל אחד, מנה זו צריכה להיות כדי סעודה פשוטה.

סעודת פורים

עורכים סעודת מצוה ומרבים בבשר, מגדנות ודברי מתיקה. זמן הסעודה הוא ביום וישתה יין וישמח.

עד דלא ידע

בדרך כלל השכרות היא שלילית ומדוע אמרו חכמינו (תרצה, ב): "חייב אדם להתבסס בפורים עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"? מפני שכל הנסים שנעשו היו קשורים ביין. ושתי הועברה ממלכותה - במשתה היין. אסתר נכנסה לתפקידה - במשתה יין. מפלת המן החלה - במשתה יין (אבודרהם).

מנהגי פורים

זכר למחצית השקל

לפני קריאת המגילה בערב, נוהגים לתרום "זכר למחצית השקל" שהיה ניתן בזמן שבית המקדש היה קיים. ומדוע נותנים מחצית? - כדי שישים אדם אל לבו כי רק בצרוף מחצית השקל השנייה של חברו הוא שלם. אדם בודד הוא רק "מחצית".

ונהפוך הוא

נהגו להתחפש וללבוש מסכות כדי שלא יכירו זה את זה וטעמו של המנהג בזמן שקדם לנס פורים. בזמן נבוכדנצאר השתחוו ישראל לפסל, על כן קיבלו את העונש בגזרת המן. אך כיוון שכל השתחוותם הייתה רק העמדת פנים ולא התכוונו באמת לעבוד עבודה זרה, אף הקב"ה נהג באותה מידה ובסוף לא נענשו אלא הצלה גדולה הייתה. זכר לכך משנים את פנינו בתחפושות כדי שלא יכירונו.

פורים ביום שישי

בשנים בהן חל פורים דמוקפין - ט"ו אדר ביום שישי לגרים בירושלים (תשעה, עו, עח, עט, פב), או בשנים בהן חל פורים דפרזים - י"ד אדר ביום שישי (תשפא פה), צריך להתארגן בהתאם מכיוון שאין לנו את כל הזמן עד שקיעת החמה למשלוח מנות וסעודה כמידי שנה, שהרי צריך להכין צרכי שבת ולקבל שבת בזמנה.

סעודת פורים

הדרך הטובה ביותר היא להתחילה לפני חצות היום, לסיימה מבעוד יום, ולהתפנות לקבלת שבת וערבית כהלכתן. והיה, אם נמשכה סעודת פורים לתוך שבת, האפשרויות והמחלוקות רבות, הן בדרך המשך הסעודה כסעודת שבת - על פי הדין של "פורס מפה ומקדש" (שו"ע רעא, ה), הוי אומר: מכסה את השולחן עם כליו במפה, מוזג כוס ומקדש קידוש של שבת, מסיר את המפה וממשיך לסעוד וזוהי סעודת שבת. והן בדרך האחרת, שהיא לפרוס מפה, לומר קבלת שבת, להתפלל ערבית, לקדש ולהמשיך בסעודה, וברכהמ"ז בסוף כל הסעודה. דרכים אלא טומנות בחובן מחלוקות רבות הן בסעודה - דיני הפסק, והן בברכת המזון - מה להזכיר כתוספת קדושת היום. על כן המנהג בירושלים, והדרך הטובה ביותר היא, כפי שכתבנו בתחילה - לסיים את הסעודה לפני שבת.

ומובא בספר מתוך התורה הגאלת (מועדים וזמנים, פורים עמ' קעט): שאלו את הרב (-הרצ"ה זצ"ל), כיצד נהגו בבית מרן הרב זצ"ל, בפורים שחל ביום ששי, לענין סעודת פורים? הרב השיב: היו מקדימים קצת מהרגיל, ואחר כך נמשכה הסעודה עד לפני כניסת שבת. שם, בבנין הישן, כל הפורים היה הרב, מעין הנובע שאינו פוסק, חריפות ופלפול ונסתר וחסידות, הכל לפי האנשים. כל פורים ממש ספר שלם בפני עצמו.

במסכת פסחים (צט): "לא יאכל אדם בערבי שבתות ויו"ט מן המנחה ולמעלה, כדי שיכנס לשבת כשהוא תאוה, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אוכל והולך עד שתחשך". ושם בהמשך (בדף ק): "מעשה ברשב"ג ורבי יהודה ורבי יוסי, שהיו מסובין בעכו, וקדש עליהם היום, א"ל רשב"ג לרבי יוסי: רבבי (פי' רשב"ם: גדול הדור), רצונך נפסיק, וניחוש לדברי יהודה חברינו? אמר לו: בכל יום ויום אתה מחבב דברי רבי יהודה, ועכשיו אתה מחבב דברי רבי יהודה בפני, 'הגם לכבוש את המלכה עמי בבית'? וכו'. אמר הרב זצ"ל, שברור שהיתה זו סעודה של פורים שחל ביום ו', ערב שבת, ולכן השתמש רבי יוסי בפסוק זה שמתוך מגילת אסתר.

